

Z okazji 150. numeru „Wiadomości NMM”

Czas szybko płynie – od lipca 2011 roku, kiedy do rąk Szanownego Czytelnika przekazywaliśmy setny numer naszych „Wiadomości”, upłynęły nieco ponad cztery lata i oto znowu mamy numer jubileuszowy!

W wydaniu nr 100 „Wiadomości”, w ostatnim zdaniu postawiłem pytanie: „Może też Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego nada naszej instytucji status Muzeum Narodowego?”. Stało się to faktem 12 grudnia 2013 roku, podczas uroczystości 55-lecia Towarzystwa Przyjaciół Muzeum Morskiego, kiedy pani profesor Małgorzata Omilanowska – wówczas jako wiceminister – w swym oficjalnym wystąpieniu poinformowała zebranych, że pan Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Bogdan Zdrojewski podjął decyzję o zmianie nazwy naszego Muzeum i nadaniu nam nowego Statutu, już jako Narodowego Muzeum Morskiego w Gdańsku. Tym samym spełnione zostały nasze marzenia i aspiracje – a także oczekiwania Towarzystwa, które nieprzerwanie, od czasu założenia w 1958 roku, wspierając nasze Muzeum w systematycznym rozwoju, dążyło do wypracowania wielu wspólnych osiągnięć, by nasza instytucja uzyskała taki właśnie status. Dumni z tego jesteśmy i wdzięczni naszym Przyjaciółom, zwłaszcza że te słowa możemy wyrazić w roku naszego jubileuszu 55-lecia działalności. Współpraca nasza ma mocne i trwałe korzenie, cieszymy się również z osiągnięć naszego Towarzystwa, a podejmowane inicjatywy, jak książki biograficzne o założycielach Muzeum – pierwszych członkach Towarzystwa, czy też plany zrewaloryzowania i udostępnienia do zwiedzania drugiej latarni morskiej w Rozewiu wskazują, że Zarządowi TP NMM, wspaniałe kierowanemu przez dr. Fryderyka Tomalę, nie brakuje energii oraz pomysłów, by szerzyć idee Towarzystwa, stawiającego sobie za cel ochronę i upowszechnianie dziedzictwa morskiego.

To jubileuszowe wydanie „Wiadomości” jest okazją do przypomnienia ważniejszych naszych dokonań z minionego okresu, jak i wspomnienia o niepowodzeniach, bo i takie się zdarzały. Jednym z nich, wspomnianych już w setnym wydaniu „Wiadomości”, jest sprawa braku zainteresowania Władz Miasta utworzeniem na terenie zlikwidowanej Stoczni Gdańskiej Muzeum Techniki Stoczniowej. Co prawda odzywały się w minionych latach mocne głosy w sprawie ratowania czy też ochrony krajobrazu Stoczni z dźwigami skupionymi przy pozostałych pochylniach, a nawet pojawił się projekt utworzenia Parku Kulturowego, ale miejsce, gdzie niegdyś funkcjonowała Stocznia Gdańska, zatrudniająca około 20 tys. ludzi, wymaga należytego upamiętnienia. Co prawda ECS i NSZZ „Solidarność” Stoczni Gdańskiej starały się zachować pewne elementy dziedzictwa Stoczni, jednak moim zdaniem to za mało! Bez tego licznego zespołu zaangażowanych pracowników Stoczni Gdańskiej na pewno nie powiodłyby się strajki i nie powstałaby „Solidarność” i dlatego uważam, że na terenie po Stoczni Gdańskiej powinna być utworzona placówka muzealna prezentująca jej dzieje i działalność. Jednym słowem potrzebne tam jest Muzeum Techniki Stoczniowej.

Narodowe Muzeum Morskie w minionym czterolecu zdołało wznieść nowoczesny Oddział w Gdańsku – Ośrodek Kultury Morskiej, zbudować nową halę wystawowo-magazynową dla Muzeum Zalewu Wiślanego w Kątach Rybackich, uzyskać dotację i rozpocząć budowę w Tczewie Centrum Konserwacji Wraków Statków wraz z Magazynem Studyjnym, ukończyć modernizację i remont kapitalny budynku pokościelnego w Helu – siedziby Oddziału Muzeum Rybołówstwa, dokonać gruntownej wymiany pokładów na statku-muzeum „Dar Pomorza”, opracować koncepcję adaptacji II ładowni na statku-muzeum „Sołdek”, przygotować dokumentację do II fazy remontu budynku Żurawia oraz Bramy Żuławskiej, mieszczącej pracownię konserwacji i magazyn oraz przejąć teren w Łebie pod nowy Oddział – Muzeum Archeologii Podwodnej i Rybołówstwa Bałtyckiego... Nie zapominaliśmy o innych ważnych działaniach, a zwłaszcza o wystawach; ostatnio gościmy przygotowaną w OKM przez Holding Remontowa S.A. w Gdańsku niezwykłą ekspozycję: „Statki. Nasza pasja”. Organizowaliśmy rozmaite sympozja i konferencje naukowe. Wzbogacaliśmy nasze zbiory i ekspozycje, także dzięki wydatnej pomocy Towarzystwa Przyjaciół NMM.

Od wielu lat nasze „Wiadomości” ukazują się w niezmienionej formie – myślę, że odpowiadającej naszym potrzebom i akceptowanej przez Szanownych Czytelników. Od lat redagują je nasi pracownicy – Anna Ciemińska i Paweł Makowski, za co składam im tutaj wyrazy podziękowania. „Wiadomości” zamieszczamy również na naszej stronie internetowej i – jak wiemy – są one czytane w całym kraju, a nawet poza jego granicami.

Notatkę tę rozpocząłem cytatem z numeru 100., tak też chciałbym ją zakończyć. Pisałem wówczas: „Co uda się naszemu Muzeum osiągnąć w ciągu kolejnych [...] lat, kiedy wydawany będzie 200. numer Biuletynu – zobaczymy”. Faktem jest, że mamy dużo do zrobienia, czekają inwestycje, nowe wystawy, badania naukowe, publikacje oraz pozyskiwanie kolejnych eksponatów. Pragnęlibyśmy mieć także sponsora strategicznego...

14. ISBSA

Po osiemnastu latach od ósmego sympozjum Łódzie i Statki w Archeologii, które było jednym z elementów obchodów 1000-lecia Gdańska i jednocześnie największą wówczas międzynarodową imprezą zorganizowaną przez nasze Muzeum – NMM ponownie stało się miejscem takiego spotkania. 14. ISBSA, odbywające się w dniach 21–25 września, zgromadziło ponad 150 uczestników z ponad 30 krajów. Przyjechały silne reprezentacje ośrodków uniwersyteckich od lat prowadzących specjalizację z archeologii morskiej (profesorowie i studenci z Uniwersytetu Południowej Danii, Uniwersytetu w Southampton oraz amerykańskiego Texas A&M University), sławni naukowcy z Holandii, Niemiec, Włoch i Francji, a uczestnicy z Kanady, Tajwanu i Australii nadali wydarzeniu globalny wymiar.

Prof. Małgorzata Omilanowska życzyła uczestnikom sympozjum wielu gorących dyskusji. Fot. Paweł Józwiak

Otwarcie sympozjum uświetniła swoją obecnością Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. Małgorzata Omilanowska. Obecnych przywitał dyrektor NMM dr Jerzy Litwin, przedstawiając osiągnięcia naszej instytucji jako placówki muzealnej i naukowej, ze szczególnym uwzględnieniem dokonania w zakresie archeologii podwodnej. Gość honorowy, pomysłodawca i organizator pierwszego ISBSA, które odbyło się w 1976 roku w Greenwich, prof. Sean

McGrail, przypomniał dzieje odbywających się co trzy lata spotkań i przedstawił kierunki zainteresowań naukowców specjalizujących się w archeologii łodzi i statków.

Program sympozjum objął 70 prezentacji, a 30 tematów zostało przedstawionych w formie posterów. Omówiono najnowsze badania i odkrycia – jak znalezione w maju tego roku podczas prac budowlanych w Tallinie dwa wraki statków handlowych, w tym XIV-wiecznej kogi wraz z towarzyszącymi jej przedmiotami użytku codziennego. Zaprezentowano spektakularne odkrycie, jakiego dokonano w Chorwacji: we wraku z XVI wieku zna-

Przypominając 1. ISBSA, Prof. Sean McGrail pokazał, jak niewielką grupę stanowili jego uczestnicy. Fot. Paweł Józwiak

leżono luksusowe towary zakupione dla sułtana tureckiego (np. bela adamaszku, szkło, kandelabry), o wyjątkowej jakości i wartości. Goście z Turcji, gdzie odkryto w trakcie budowy metra aż 37 wraków, przedstawili program badań i rekonstrukcji dwóch z nich, szczególnie wartościowych. Jedną z sesji poświęconą została archeologii eksperymentalnej. Uczestnicy sympozjum mieli okazję poznać wyniki testów XVII-wiecznych dział okrętowych, przeprowadzonych przy pomocy rekonstrukcji armat 24-funtowych ze szwedzkiego okrętu „Vasa”. Okazało się, że ówczesna artyleria miała ogromną siłę rażenia, kule były w stanie przebić dębowe kadłuby o grubości 50 cm, a największe zniszczenia spowodowane były przez odłupane drzazgi, przemieszczające się z niespodziewanie dużą prędkością. Można się też było przekonać, że coraz powszechniej stosowana jest fotogrametria cyfrowa – w zasadzie każdy większy projekt archeologiczny posługuje się tą nowoczesną metodą dokumentacji, przy czym najbardziej zaawansowaną metodykę zaprezentował ośrodek z Teksasu (USA).

Pracownicy NMM zaprezentowali trzy referaty: Iwona Pomian omówiła najnowsze podwodne badania archeologiczne prowadzone przez NMM, Tomasz Bednarz i Janusz Różycki przedstawili dokonania na polu dokumentacji fotogrametrycznej, a Krzysztof Zamościński zajął się XVI-wiecznymi łodziami skórzanymi z dolnego Dniepru. Dodatkowo Waldemar Ossowski przygotował poster „Wraki odkryte w Wiśle pod Gdańskiem jako przykład długiego trwania w systemie transportowym”.

Podsumowania sympozjum dokonał Thijs Maarleveld, który – chwając organizację 14. ISBSA, koordynowaną przez dr hab. Waldemara Ossowskiego, sekretarza komitetu organizacyjnego – postulował jednocześnie, aby jak najszybciej wydany został tom zawierający przedstawione referaty i postery. Kolejne, 15. Sympozjum, zaplanowane zostało w Marsylii, w specjalizującym się w archeologii Morza Śródziemnego Centre Camille Jullian.

Uczestnicy 14. ISBSA w Narodowym Muzeum Morskim w Gdańsku. Fot. Paweł Józwiak

Bałtyckie Forum Kultury

NMM było współorganizatorem szeregu seminariów i konferencji Bałtyckiego Forum Kultury, zorganizowanego w dniach 15–18 września w Gdańsku przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w związku z polską prezydencją w Radzie Państw Morza Bałtyckiego. Część narad odbyła się w budynku Ośrodka Kultury Morskiej. Gościli tam m.in. przedstawiciele krajów bałtyckich zajmujących się Strategią dla Morza Bałtyckiego w Obszarze Priorytetowym Kultura oraz Grupa Partnerstwa Wymiaru Północnego dla Kultury. W obradach Grupy Obszaru Priorytetowego Kultura dla Morza Bałtyckiego brał udział Robert Domżał z NMM, który zaprezentował projekt flagowy „Sieci Bałtyckich Muzeów Morskich”. Główna konferencja – *Kultura jako narzędzie rozwoju społeczno-ekonomicznego regionu* – z udziałem Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Prof. Małgorzaty Omilanowskiej oraz ministrów i przedstawicieli ministerstw kultury państw nadbałtyckich została zorganizowana w Europejskim Centrum Solidarności.

Wisła nad Loarą

Między 23 a 27 września w Orleanie we Francji odbywał się siódmy już Festiwal Rzeki Loary. Jest to największy w Europie zlot flisacki, prezentujący różnorodność europejskiej tradycji i kultury rzecznej. Uczestniczyły w nim repliki tradycyjnych statków i łodzi rzecznych z wielu europejskich krajów, odbywały się liczne pokazy, prezentacje, warsztaty i wystawy. Obejrzało je kilkaset tysięcy zwiedzających. W tym roku „gościem honorowym” festiwalu była rzeka Wisła. Polskie stoisko, zbudowane w kształcie szkuty czerskiej, zajmowało teren ok 300 m². W części rufowej zorganizowany został punkt informacyjny, w którym promowano m.in. NMM i nasz Oddział – Muzeum Wisły w Tczewie. W festiwalu uczestniczyło 12 polskich łodzi, z których 3 przyłynęły do Orleanu z Krakowa. Wyjątkowym momentem był pokaz ogni sztucznych, w trakcie którego wielotysięczna widownia usłyszała polski hymn, Bogurodnicę, muzykę Chopina oraz fragmenty dawnej i współczesnej muzyki polskiej. Festiwal był również znakomitą okazją do integracji polskich „środowisk wiślanych”, co ułatwi im wspólną pracę nad kolejnym projektem – uznaniem roku 2017 Rokiem Rzeki Wisły. Przedstawicielem NMM na festiwalu była Jadwiga Klim.

AKTUALNOŚCI

Europejskie Dni Dziedzictwa 2015

W ramach tegorocznych Europejskich Dni Dziedzictwa NMM przygotowało specjalną grę muzealną, która w sobotę 12 września odbyła się na wystawach naszych gdańskich oddziałów. Uczestnicy gry, zatytułowanej „Płyn przez morza i wystawy”, szukali m.in. odpowiedzi na pytania, gdzie używa się rafy koralowej jako kotwicy, w którym miejscu „bije serce” Żurawia i gdzie na statku została ukryta flaga kodu sygnałowego. Rodziny z dziećmi, a także indywidualni zwiedzający, przez kilka godzin wspólnie eksplorowali zakamarki „Sołdka” – pierwszego statku zbudowanego w Polsce po II wojnie światowej, „odkrywali” bałtyckie wraki, poznawali sekrety największego dźwigu portowego dawnej Europy – Żurawia i podróżowali po świecie... w Ośrodku Kultury Morskiej. Każdy uczestnik gry miał zapewniony wstęp wolny na wystawę, a na zakończenie otrzymał zestaw upominków.

Weekend seniora z kulturą

Pod hasłem „Pierwszy weekend jesieni – weekendem seniora z kulturą” odbyła się 26 i 27 września kolejna edycja akcji „60+Kultura”. NMM zaprosiło w tych dniach seniorów do bezpłatnego zwiedzania wystaw w swoich gdańskich oddziałach: Spichlerzach na Ołowiance, statku-muzeum „Sołdek”, Żurawiu i Ośrodku Kultury Morskiej. Dodatkową atrakcją była możliwość udziału w specjalnym plenerze malarskim zorganizowanym dla seniorów na nabrzeżu Ołowianki i prowadzonym przez Barbarę Wojczuk-Krystek z Działu Edukacji NMM.

Kampania „60+Kultura” stanowi element programu KULTURA DOSTĘPNA, realizowanego z inicjatywy Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. Małgorzaty Omilanowskiej i ma zachęcić osoby powyżej sześćdziesiątego roku życia do aktywnego uczestniczenia w życiu kulturalnym.

Plener malarski dla seniorów na nabrzeżu Ołowianki. Fot. Barbara Wojczuk-Krystek

Finisaż wystawy „Lux in tenebris”

Na zakończenie prezentacji w Spichlerzach na Ołowiance wystawy „Lux in tenebris. Światło w ciemnościach” zorganizowany został 24 września finisaż – specjalne zajęcia przeznaczone dla dzieci i młodzieży. Uczono się rozpoznawać sygnały świetlne i prawidłowo poruszać na torze wodnym, poznano też zasady wpływania do portu gdańskiego. Młodzi zwiedzający mogli podziwiać z laterny wspaniałe widoki rozciągające się z polskich latarni morskich, a także dowiedzieli się, czym było prawo nadbrzeżne, „złe” i „dobre” światła rozpalane na brzegu oraz w jaki sposób żeglarze odnajdywali drogę na morzu.

WSPÓŁPRACA Z ZAGRANICĄ

Badania i konserwacja skóry archeologicznej

W dniach 15-17 września odbyły się w Ośrodku Kultury Morskiej międzynarodowe warsztaty na temat badań i konserwacji skóry archeologicznej, przygotowane przez Irenę Jagielską z Działu Konserwacji Muzealiów NMM. Warsztaty były prowadzone przez światowego eksperta, prof. Elizabeth Peacock z Norweskiego Uniwersytetu Nauki i Technologii w Trondheim (Norwegia) i Uniwersytetu w Goeteborgu (Szwecja). W części praktycznej warsztatów uczestnicy uczyli się rozróżniania gatunków i określania stopnia degradacji skóry zwierzęcej z mokrego środowiska. W czasie wykładów prof. Peacock zapoznała uczestników z bezpiecznymi metodami wydobycia i zabezpieczania skóry archeologicznej, dokumentacji, konserwacji najnowszymi metodami stosowanymi na świecie oraz warunkami przechowywania i ekspozycji zakonserwowanej skóry. Zwieńczeniem będą certyfikaty wręczone jedenastu uczestnikom warsztatów, podpisane przez eksperta. Warsztaty zostały zorganizowane w ramach współpracy dwustronnej przy realizacji projektu CKWS, dzięki wsparciu udzielonemu z funduszy norweskich i funduszy EOG, pochodzących z Islandii, Liechtensteinu i Norwegii, oraz środków krajowych.

Uczestnicy warsztatów podczas nauki rozróżniania gatunków skóry. Fot. Irena Jagielska

Wizyty muzealników z Norwegii i Szwecji

We wrześniu odwiedziły nas dwie grupy muzealników z zaprzyjaźnionych placówek skandynawskich. 40-osobowa reprezentacja Vest-Agder-museet (stowarzyszenia dziewięciu muzeów z południowego krańca Norwegii) zwiedziła Spichlerze na Ołowiance i Ośrodek Kultury Morskiej, bliżej zapoznając się z pracą Działu Konserwacji i naszą ofertą edukacyjną – tematyką oraz rodzajami i sposobami prowadzenia zajęć. Podobną wycieczkę odbyli muzealnicy z Muzeum Marynarki Wojennej w Karlskronie oraz Muzeum Morskiego i Muzeum Okrętu „Vasa” w Sztokholmie (w sumie 18 osób), zwiedzając dodatkowo statek-muzeum „Sołdek”.

NOWE EKSPONATY

Makieta XVII-wiecznej stoczni

W Spichlerzach na Ołowiance powstaje ekspozycja przedstawiająca rozwój techniki budowy statków i okrętów w czasach nowożytnych. Prześledzić będzie na niej można rozwój konstrukcji kadłuba jednostki pływającej od statków typu karaka, przez galeony i galery do okrętów liniowych. Kluczowym elementem wystawy jest udostępniona już zwiedzającym makieta, pokazująca etapy budowy szwedzkiego galeonu „Vasa”, który zatonął w 1628 roku w Sztokholmie. Cztery fazy budowy okrętu zobrażone zostały czterema różnymi jego modelami. Pierwsza faza przedstawia początkowe stadium budowy techniką skorupowyręgową, stosowaną do końca XVII wieku w stoczniach północnoeuropejskich. Drugi etap to montaż denników i wręgów do poszycia dna układanego z klepek na styk. Trzeci etap pokazuje dużą część umocowanego poszycia kadłuba, pełne owrężenie, pokładniki i wzdłużniki pokładu. Ostatni model odpowiada etapowi wyposażania kadłuba, pozbawionego jeszcze górnych części masztów oraz żagli. Poprzez otwarte luki zejściowe i furty działowe można oglądać wnętrze kadłuba. Modele uzupełnione zostały scenami rodzajowymi ukazującymi wszystkie fazy produkcji okrętu, od gromadzenia i obróbki drewna, przez planowanie budowy, skręcanie lin itd. Jest to największa jak dotąd makieta zbudowana w NMM. Modele w skali 1:50 wykonał Jarosław Kosmański z NMM, a sama makieta jest dziełem pracowni modelarskiej NMM kierowanej przez Mirosława Bruckiego.

Makieta w obiektywie Mirosława Bruckiego

NASI PRZYJACIELE

Grupa „Opty” z wizytą na Wybrzeżu

W ostatni weekend lata (18-20 września) na Wybrzeżu Gdańskim gościli członkowie i sympatycy zaprzyjaźnionej z Zarządem Towarzystwa Przyjaciół NMM Grupy „Opty” – Stowarzyszenia im. Lecha Wierusza ze Świebodzina. Stowarzyszenie to zrzesza osoby niepełnosprawne będące byłymi pacjentami Lubuskiego Ośrodka Rehabilitacyjno-Ortopedycznego w Świebodzinie, a jego głównym celem statutowym jest popularyzowanie w społeczeństwie idei pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, gospodarczym i kulturalnym. Zwiedzanie rozpoczęto od Pucka, gdzie goście obejrżeli słynny jacht Leonida Teligi „Opty”, od którego Stowarzyszenie przyjęło swoją nazwę, a przy ławeczce, na której upamiętniono sylwetkę generała Mariusza Zaruskiego, Radosław Paternoga z NMM przedstawił informacje o pionierze polskiego żeglarstwa i wychowania morskiego. W Rozewiu z kolei zapoznano się z historią polskich latarni morskich, ze zwróceniem szczególnej uwagi na odtworzoną latarnię Rozewie II i obiekty stanowiące kompleks „Blizarium Rozewskiego”. Spektakularnym wydarzeniem było wejście większości uczestników wycieczki do latarni Rozewia I, gdzie Apoloniusz Łysejko zademonstrował działające światło blizy. Następny dzień poświęcono na zwiedzanie oddziałów NMM w Gdańsku. Wiceprezes TP NMM Teresa Boguszewska poinformowała uczestników spotkania o działalności i historii stowarzyszenia, przybliżyła też istotę współpracy z administracją morską i omówiła wkład Towarzystwa w remonty latarni morskich, dzięki czemu obiekty dziedzictwa morskiego są zachowane w bardzo dobrym stanie technicznym. Końcowym punktem programu pobytu Grupy „Opty” był rejs statkiem Żeglugi Gdańskiej na Westerplatte.

Wycieczka grupy „Opty” w Rozewiu. Fot. Apoloniusz Łysejko